

Covid 19 Pandemisi ile Başlayan Acil Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğretim Elemanları Perspektifinden Değerlendirilmesi

Evaluation of the Emergency Distance Education Process Starting with the Covid 19 Pandemic from the Perspective of Teaching Staff

M.Serhan SEKRETER, Emre İPEKÇİ ÇETİN, Pınar KAYA SAMUT

ÖZ

Covid-19 pandemisi, dünya genelinde tüm sektörleri etkileyen kısıtlama ve kapanmalara neden olmuştur. Pandeminin yayılmasını önlemek üzere atılan adımlar kapsamında Türkiye'deki üniversiteler de 2020 yılı Mart ayı itibariyle uzaktan eğitime geçmişlerdir. Yaşanan bu süreç, eğitim sisteminin; eğitim altyapısı, öğretim elemanları ve öğrenciler ekseninde sorgulandığı önemli bir tecrübe sunmuştur. Eğitim sisteminde böylesine kısa bir süre zarfında ülke genelinde yaşanan bir dönüşüm tecrübesinin eşsiz olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada da yaşanan bu değerli tecrübenin ve yükseköğretim sisteminin daha da iyileştirilmesine dönük önerilerin derlenmesi sonucunda bir karar destek dokümanı oluşturulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Türkiye genelindeki 84 üniversiteden 744 öğretim elemanı tarafından yanıtlanan anketler ile öğretim elemanlarının süreç hakkındaki görüş ve önerileri alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, üniversite türü, uzaktan eğitim tecrübesi, yaş gibi faktörlerin öğretim elemanlarının uzaktan eğitime bakışları arasında farklılık yarattığı görülmüştür. Öğretim elemanlarının açık uçlu ifadelerle dile getirdikleri tespit ve öneriler ana başlıklar altında derlenmiştir. Yaşanan süreç, mevcut eğitim yapısını sorgulamak ve daha da iyiyе götürmek üzere önemli bir fırsat sunmaktadır. Anket sonuçlarında da ifade edildiği üzere pandemi etkileri geçtiğinde de uzaktan eğitimin yükseköğretimdeki ağırlığının artacağı, dolayısıyla önümüzdeki sürecin daha verimli olması için gerekli adımların yaşanan tecrübeler ışığında şimdiden atılması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, Covid 19, Pandemi, Üniversite eğitimi

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic has caused restrictions and shutdowns affecting all industries worldwide. The scope of the steps taken to prevent the spread of the pandemic, universities in Turkey also began to provide distance education in March 2020. This process has provided an important experience in which the education system is questioned on the basis of educational infrastructure, lecturers and students.

Sekreter MS., İpekçi Çetin E., & Kaya Samut P., (2021). Covid 19 pandemisi ile başlayan acil uzaktan eğitim sürecinin öğretim elemanları perspektifinden değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 444-455. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.464>

M.Serhan SEKRETER

ORCID ID: 0000-0001-8316-5756

Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Antalya, Türkiye
Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Econometrics, Antalya, Turkey

Emre İPEKÇİ ÇETİN (✉)

ORCID ID: 0000-0002-8108-1919

Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Antalya, Türkiye
Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Econometrics, Antalya, Turkey
ecetin@akdeniz.edu.tr

Pınar KAYA SAMUT

ORCID ID: 0000-0003-3778-733X

Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Antalya, Türkiye
Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Econometrics, Antalya, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 22.02.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 05.11.2021

The experience of a nationwide transformation in such a short period of time in the education system is considered to be unique. In this study, it is aimed to create a decision support document by compiling this valuable experience and suggestions for further improvement of the higher education system. In this context, the opinions and recommendations of teaching staff regarding the distance education process were taken with the help of surveys which were responded by 744 lecturers from 84 universities of Turkey. As a result of the study, it was seen that factors such as the type of university, distance education experience, and age make a difference in the views of the lecturers towards distance education. In addition, the determinations and suggestions of the instructors that they stated by open-ended expressions were compiled under main headings. This process experienced offers a significant opportunity to question the current educational structure and to improve it further. As also stated in the survey results, it is predicted that the weight of distance education in higher education will also increase in the post-pandemic term. Therefore, it is thought that the necessary steps should be taken in the light of the experiences in order to make the next process more efficient.

Keywords: Distance education, Covid 19, Pandemic, University education

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün 31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde Belediye Sağlık Komisyonu'nun web sitesinde yer alan bir haberi araştırması sonucu başlayan sürecin kısa süre zarfında, 11 Mart 2020' de, Dünya genelinde pandemi ilanı ile neticelenmesi insanlığı şok eden bir gelişmeydi (WHO, 2021). Dünya tarihinde bugüne kadar başka pandemiler de yaşandı. Ancak bunlar büyük oranda lokal kaldılar. Tarihte büyük can kayıplarının yaşandığı salgınlar olsa da hiçbirisi Dünya'nın dört bir yanına böylesine hızlı şekilde yayılmadı. Covid-19 pandemisi nedeniyle ülkeler, hızla yayılan virüsü kontrol altına almak için kapanma ve kısıtlama sürecine girdiler. Eğitim sistemi de bu kısıtlama ve kapanmalardan nasibini aldı ve UNICEF'e göre dünya genelinde 190'dan fazla ülkede 1,57 milyar öğrencinin okul kapanmalarından etkilendiği bir süreç yaşandı (UNICEF, 2021). Dünya çapında pandemi nedeniyle kapanmanın en yoğun yaşandığı 02.04.2020 tarihinde etkilenme düzeyi toplam öğrencilerin %84,8'ini kapsamıştır (UNESCO, 2021).

Türkiye'de de eğitime 13 Mart 2020 itibarıyla ara verilmiş, 23 Mart 2020'de üniversitelerin %64'ü, 30 Mart 2020'de %21,6'sı ve 6 Nisan 2020'de de %13,2'si uzaktan eğitim uygulamalarına başlamıştır (YÖK, 2020). Süreç, uzaktan eğitim olarak anılmakla birlikte, pandemi nedeniyle geçilen bu uygulama birçok akademisyen tarafından "acil uzaktan eğitim" olarak da nitelendirilmiştir (Aras Bozkurt & Ramesh Sharma, 2020; Bozkurt, 2020; Hodges vd., 2020; Schlesselman, 2020).

Dan Coldeway'in zaman ve mekân değişkenlerini dikkate alarak çizdiği çerçeveye göre eğitimin uygulanabilirliği dört farklı yaklaşımla ele alınabilir. Bu yaklaşımlar, aynı zamanda-aynı mekânda eğitim (geleneksel öğrenme), farklı zamanda-aynı mekânda eğitim (bireysel öğrenme), aynı zamanda- farklı mekânda eğitim (senkron öğrenme) ve farklı zamanda-farklı mekânda eğitim (asenkron öğrenme) olarak tanımlanmaktadır. Görüleceği gibi son iki yaklaşım eğitimin farklı mekânlarda olmasına odaklanır. Aynı zamanda-farklı mekânda olmak eş zamanlı (senkron) uzaktan eğitim olarak tanımlanırken, farklı zamanlarda- farklı mekânlarda olmak eş zamansız (asenkron) uzaktan eğitim olarak tanımlanmaktadır. Asenkron eğitimde öğrenciler öğretim materyallerine istedikleri yerden erişebilir, ne zaman ve nerede öğreneceklerini ve nasıl erişeceklerini kendileri seçerler (Simonson vd., 2019). Ülkemizde yüz yüze

eğitime ara verilerek acil uzaktan eğitime geçiş sürecinde tüm üniversitelerde bahar dönemi dersleri uzaktan eğitim ile verilmeye başlanmıştır. Altyapı olanaklarına bağlı olarak bazı üniversitelerin senkron bazılarının ise asenkron eğitimi tercih ettikleri görülmüştür.

Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun YÖKAK yapısı altında hazırladığı "Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi Sistemi" çalışmasında uzaktan eğitim, genel anlamda öğrenen, öğreten ve öğrenme kaynaklarının farklı fiziksel mekânlarda bulunduğu, derslerin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla eş zamanlı ya da eş zamansız olarak yürütüldüğü zamandan ve mekândan bağımsız esnek bir eğitim biçimi olarak tanımlanmaktadır (YÖKAK, 2020).

Telekomünikasyon sistemleri kullanıldığında farklı mekânlarda eğitim gerçekleştirilebilir. Tarih boyunca uzaktan eğitimin postayla başlayarak, radyo, televizyon, bilgisayar, uydu iletişimi, telekonferans, internet/ WEB gibi birtakım araçlarla sağlandığı görülmektedir (Casey, 2008; Moore ve Kearsley, 2005). Günümüzde ise bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile uzaktan eğitimin internet yoluyla hem üniversitelerin kendi uzaktan eğitim platformları hem de diğer video konferans uygulamaları kullanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Pandemi ile birlikte zorunlu ve acil olarak tercih edilmek durumunda kalınan uzaktan eğitim yöntemi; üniversitelerdeki eğitim sistemlerinin, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin uzaktan eğitim teknolojilerine hızlıca uyum sağlamalarını zorunlu hâle getirmiştir. Yaşanan hızlı dönüşüm pratiği ve burada edinilen eşsiz tecrübenin, geleceğe dönük son derece değerli tespitlerin yapılabilmesine de olanak sağladığı düşünülmektedir.

Gerçekten de yüz yüze eğitime göre planlanmış eğitim döneminin zorunlu ve acil bir kararla çevrimine dönüşmesi sonucunda uzaktan eğitimin gerekliliklerinin tüm üniversiteler tarafından tam anlamıyla yerine getirilemediği bir süreç uygulamaya konulmuştur. Diğer taraftan bu kararın eğitim sisteminin pandemi nedeniyle kesintiye uğramasını önlediği de açıktır. Covid-19 salgını nedeniyle "acilen" geçilen bu uzaktan eğitim uygulaması, daha önce uzaktan eğitim vermiş öğretim elemanları için bile yeni bir deneyim iken, ilk kez bu deneyimle karşılaşan öğretim elemanları tarafından nasıl algılandığı, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı söylenen bundan sonraki

sürecin şekillenmesinde dikkate alınması gereken değerli bir unsurdur.

Bu çalışmada, ülkemizde son derece hızlı bir şekilde gerçekleştirilen (acil) uzaktan eğitime geçiş süreci ve eğitim döneminde yaşananlar üniversite öğretim elemanlarının perspektifinden değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki tüm devlet ve vakıf üniversitelerine çevrimiçi olarak ulaştırılan anketler ile uzaktan eğitime bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili yazına bakıldığında, çalışmalarda genel itibarıyla öğrencilerin uzaktan eğitime bakışları irdelenmektedir. Özellikle Covid-19 pandemisi ile birlikte geçilen uzaktan eğitim üzerine yapılan çalışmalarda, tüm dünya ve ülkemizde, yine öğrencilerin bakış açılarına, nasıl etkilendiklerine veya bu konudaki sorunlara odaklanılmaktadır. Halbuki bu süreç, çoğunluğunun daha önceden uzaktan eğitim deneyimi olmayan akademisyenler için de zorlu bir süreç olup; esasen öğrencilerin bu süreçten memnun kalmaları ancak öğretim elemanının süreci hızlı kavrayıp, uyum sağlayıp, geliştirmesi ile mümkündür. Tüm bu sebeplerle, bu çalışma ile öğretim elemanlarının değerli tespitleri ve önerilerin derlenmesi ile önümüzdeki süreçte de eğitim sisteminde daha güçlü şekilde yer alacağı tahmin edilen uzaktan eğitim çatısının iyileştirilmesine dönük bir karar destek dokümanı oluşturmak amaçlanmaktadır.

Literatür Taraması

Uzaktan eğitime ilişkin literatür incelendiğinde öğretim kademelerine ve disiplinlerine ilişkin çeşitli tutum çalışmalarının bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmaları genel çerçevede eğitimcilerin ve öğrencilerin uzaktan eğitime algıları olmak üzere iki ana grupta toplamak mümkündür.

Eğiticilerin uzaktan eğitim ile ilgili bakış açılarını tespit etmeye çalışan ilk grup çalışmalarından olan Ağır vd. (2007), devlet okullarında ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı tutumlarını belirlemek için uzaktan eğitim tutum ölçeği geliştirmeye ilişkin bir çalışma yapmışlardır. Diğer yandan, Barış ve Çankaya (2016), Namık Kemal Üniversitesi'nde uzaktan eğitim yoluyla ders veren öğretim elemanlarının %15'inin katılımı ile nitel veri analizi ile bakış açılarının tespit edilmesi sağlanmaya çalışmışlardır. Mavi ve Erçağ (2020), 104 maker öğretmenin elektronik öğrenme ile ilgili algılarını anket yoluyla ölçmüşlerdir. Çelen vd. (2013), Kaya vd. (2017) ve Kışla (2016)'nın çalışmaları yine bu grup çalışmalara örnektir.

Öğrencilerin uzaktan eğitime bakış açılarının tespit edildiği ikinci grup çalışmalardan biri olan Özyürek vd. (2016)'in çalışmalarında, 2015-2016 öğretim yılına ilişkin meslek yüksekokulu öğrencilerinin bakış açısından uzaktan eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi amacıyla "uzaktan eğitimi değerlendirme anketi" kullanılmıştır. Yine Bayrak vd. (2017), Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi'ndeki lisans tamamlama programlarına kayıtlı öğrencilere, öğrencilerin öğrenme stillerini ve okudukları programa yönelik doyum düzeylerini belirleyerek öğrenme stili ve doyum düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla anket uygulayarak nicel bir araştırma yapmışlardır. Felea vd. (2018), elektronik öğrenmenin Romanya yükseköğretiminde öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak ve eksiklikleri üzerine önerilerde

bulunmak amacıyla, üniversite öğrencilerine anket uygulanmıştır. Etlioğlu ve Tekin (2020), elektronik öğrenmede öğrencilerin tutumu ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 756 önlisans, lisans ve lisansüstü öğrencisine anket uygulamışlardır. Potcovaru (2018), Romanya'da bir üniversitenin öğrencilerine uyguladığı anket ile elektronik öğrenmenin yararlarını, kısıtlamalarını ve dahası sosyal, kültürel ve etnik yönlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Caner vd. (2019), Metin vd. (2017), Usta vd. (2016) ve Kırallı ve Alıcı (2016) öğrencilerin uzaktan eğitime olan algılarını ölçen çalışmalara örnektir.

Ja'ashan (2020) ise hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin bakış açılarını değerlendirdiği bir çalışma yapmıştır. Suudi Arabistan'da bir üniversitede İngilizce eğitim alan öğrenci ve öğretim elemanlarına yapmış olduğu anket çalışması ile İngilizce eğitiminin elektronik öğrenme ile verilmesinin akademik, teknolojik ve yönetsel sıkıntıları üzerine bakışları derlemiştir.

Covid-19 pandemisi süreciyle birlikte tüm dünyada geçilen çevrimiçi eğitimin yansımaları da literatürde yerini almaya başlamıştır. Yapılan çalışmaların öğrencilerin uzaktan eğitime bakış açıları noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Roy vd. (2020), Covid-19 salgını ile birlikte geçilen çevrimiçi Zoom uygulamasının anatomi lisans derslerine ilişkin öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ölçmek ve uzaktan eğitimin geliştirilmesine ilişkin önerilerde bulunmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, Hindistan'daki bir üniversitede anatomi dersini alan 182 öğrenciye anket uygulamışlar ve öğrencilerin %53'ünün yeni duruma ayak uydurmada zorladıkları sonucunu bulmuşlardır. Guadix vd. (2020), Amerika'da bir üniversitede tıp eğitimi alan ve özellikle beyin ve sinir cerrahisi ile ilgilenen öğrencilere çevrimiçi olarak gerçekleştirdikleri anket ile Covid-19 sürecinde tıp eğitiminin pandemiden nasıl etkilendiğini ortaya çıkarmışlardır. Pandemi sürecinde tıp öğrencilerinin çevrimiçi eğitimle ilgili algılarını ölçmek için yapılmış bir diğer çalışma da Agarwal ve Kaushik (2020)'a aittir. Kürtüncü ve Kurt (2020), bir devlet üniversitesinde öğrenim gören hemşirelik öğrencilerine yaptıkları anket ile pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları sorunları tespit etmeye çalışmışlardır. Karadağ ve Yücel (2020), Covid-19 pandemisi ile birlikte geçilen uzaktan eğitime ilişkin üniversite öğrencilerinin bakış açıları ve sorunlarını tespit etmek amacıyla çeşitli memnuniyet anketlerini 163 üniversitede öğrenim gören 17.939 öğrenciye uygulayarak kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. Karatepe vd. (2020) ise bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının uzaktan eğitime bakış açılarını anket ile belirlemişlerdir. Borza ve Park (2020), Covid-19 salgını ile geçilen çevrimiçi eğitimin üniversite öğrencileri tarafından nasıl karşılandığına dair yaptıkları çalışmada, Romanya ve Güney Kore'den birer üniversiteyi karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu çerçevede Romanya'daki bir üniversiteden 80, Güney Kore'den ise 70 üniversite öğrencisine odak grup ve röportaj ile kalitatif bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Serçemeli ve Kurnaz (2020), çalışmalarında Covid-19 pandemisi ile birlikte uzaktan eğitimle muhasebe dersi alan öğrencilerin bu konudaki bakış açılarını değerlendirmek amacıyla daha önceden en az bir muhasebe dersi almış lisans öğrencilerine anket uygulamışlardır. Aktaş vd. (2020) Türkiye'deki spor bilimleri öğrencilerinin, Snoussi ve

Radwan (2020) ise Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki iletişim fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecindeki ders ve sınav sürecine ilişkin tutumlarını uyguladıkları anket ile belirlemeyi amaçlamışlardır. Dushkevych vd. (2020) pandemi süreciyle birlikte çevrimiçi eğitime geçen psikoloji eğitiminin üniversite öğrencileri tarafından nasıl algılandığının anket ile ölçüldüğü çalışmalarında Z kuşağının özellikleri ile birleştirerek kapsamlı bir çalışma yapmışlardır.

Machynska ve Dzikovska (2020), pandemi süreci ile geçilen uzaktan öğrenimi irdeledikleri çalışmalarında, Ukrayna'daki üniversiteler özelinde bilimsel kaynaklar ve kendi tecrübeleri çerçevesinde uzaktan öğrenimin avantaj ve dezavantajlarını listelemişlerdir. Yine Prokopenko ve Berezhna (2020) karantina döneminde çeşitli araçlarla verilen uzaktan eğitimin Ukrayna'daki öğrenciler tarafından nasıl algılandığına dair bir anket çalışması yapmışlardır. Karantina döneminde verilen çevrimiçi pedagoji eğitiminin durumunu Ukrayna'daki bir üniversiteye yapmış olduğu çalışma ile araştıran Terenko ve Ogienko (2020) ise kalitatif ve kantitatif yöntemleri karma şekilde kullanmışlardır. Öncelikle üniversite yönetiminde olan 12 kişi ile pedagoji eğitimi veren 35 öğretmene anket uygulamış, ardından pedagoji dersi almış 78 öğrenci ile de görüşme gerçekleştirmişlerdir. Rebukha ve Polishchuk (2020) yine Ukrayna'daki yükseköğretimde pandemi süreciyle geçilen uzaktan eğitimin etkilerini araştıran çalışmalara örnektir. Karantina sürecinde Ukrayna'da bir üniversitede öğrencilerin uzaktan verilen İngilizce eğitimine algısının ölçüldüğü bir diğer çalışmada ise Saienko ve Chugai (2020), anket, bireysel geri dönüş ve grup mülakatları yöntemlerini kullanmışlardır.

Covid 19 pandemisi neticesinde acil olarak geçilen uzaktan eğitim çalışmalarında genellikle sürece ve öğrencilerin bakış açılarında değinildiği görülmekte, öğretim elemanları açısından değerlendirmelerin yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Oysa öğretim elemanlarının tespitleri ve değerlendirmeleri gelecekte uzaktan eğitim sürecinin şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada öğretim elemanlarının perspektifinden uzaktan eğitim 'sistem', 'öğretim elemanı' ve 'öğrenci' ekseninde ele alınarak eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır.

YÖNTEM

Türkiye'de ilk Covid 19 vakasının görülmesinin akabinde Yükseköğretim Kurulu kararı ile ülkemizde hızlı bir uzaktan eğitime geçiş süreci yaşanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'deki üniversitelerde ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecine ilişkin değerlendirmelerinin derlenmesi amaçlanmaktadır. Öğretim elemanlarından elde edilen veriler çalışma kapsamında geliştirilen anket kullanılarak elde edilmiştir. Anket, demografik sorulardan ve öğretim elemanlarının bakış açılarının değerlendirildiği 20 maddelik bir ölçekten oluşmaktadır. Ölçekteki ifadeler için verilecek cevaplar "1= Hiç katılmıyorum" ve "5= Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde sıralanmış, 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Çalışmanın anakütlesini, Türkiye'de Covid-19 sürecinde yükseköğretim kurumlarında ders veren öğretim elemanları oluşturmaktadır. Anakütle hacmi, YÖK tarafından 2019-2020

öğretim dönemine ait yükseköğretim istatistiklerine göre yaklaşık 123.827 kişidir (<https://istatistik.yok.gov.tr/>). Örneklem hacminin belirlenmesinde pek çok nicel ve nitel yöntem söz konusudur. Mevcut araştırma için örneklem hacminin belirlenmesinde Denklem (1) kullanılmıştır (Yamane, 2001). 123.827 kişilik anakütle hacmi için gerekli örneklem hacmi %95 güvenirlilik düzeyinde 383 kişi olarak elde edilmiştir.

$$n = \frac{Nz^2pq}{Nd^2 + z^2pq} \quad (\text{Denklem 1})$$

Burada, p+q=1 olmak üzere; n: örnek çapı; N: anakütle hacmi; z: standart normal dağılım tablo değeri; d: duyarlılık; p: araştırmaya konu olan özellikleri taşıyan bireylerin oranını ifade etmektedir. Burada, d=0,05; p=0,5; Z=1,96 olarak alınmıştır. Yine destekler bir şekilde Krejcie ve Morgan (1970) tarafından verilen tabloda da ilgili anakütle hacmi için 383 birimlik örneklem yeterli olduğu görülmektedir.

Çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 22.05.2020 tarihli 2020K022 protokol numaralı etik kurul onayı ile başlamıştır, kullanılan anket Türkiye'deki tüm özel ve devlet üniversitelerinin rektörlüklerine üniversite duyurusu yoluyla resmi yazı ile gönderilerek, çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Araştırmaya Türkiye'deki 84 üniversiteden 744 öğretim elemanı gönüllü olarak katılmıştır.

BULGULAR

Bu kısımda, Türkiye'deki üniversitelerde ders veren öğretim elemanlarına yapılan çevrimiçi anket sonuçlarının ayrıntılı analizlerine yer verilmektedir. Araştırmaya katılan 744 öğretim elemanın %84,5'i devlet, %15,5'i özel üniversitelerde görev yapmaktadır. Örneklem ait demografik veriler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1'den görüldüğü üzere, Katılımcıların %79,3'ünün ilk uzaktan eğitim verme tecrübesini Covid-19 sürecinde yaşadıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle yaklaşık olarak her 5 öğretim elemanından sadece 1 tanesi bu sürece uzaktan eğitim tecrübesine sahip olarak girmiştir.

Katılımcıların ÜAK temel bilimler alanlarına göre ders verme durumlarının dağılımı Şekil 1'de görülmektedir. En fazla katılımın eğitim bilimleri alanından olduğu görülmüş (%33,2) olup ankete katılımın gönüllü olduğu düşünüldüğünde, eğitim bilimlerinde görev yapan öğretim elemanlarının alanları itibarıyla konuya daha fazla ilgi gösterdikleri söylenebilir. Katılımcıların ders verdikleri alan yoğunluğu itibarıyla sağlık bilimlerinin ikinci sırada (%15,9), güzel sanatların (%12,2) üçüncü sırada olduğu görülmektedir.

Araştırmada ayrıca acil olarak geçilen uzaktan eğitim sürecinin öğretim elemanları tarafından doküman yükleme, video yükleme ya da canlı ders seçeneklerinden en az biri kullanılarak yürütüldüğü görülmüştür. 2020-2021 Bahar döneminde doküman yükleme oranının %82, canlı ders (senkron) oranının %65, video kaydı ya da diğer seçenekler (asenkron) oranının %55 olduğu tespit edilmiştir.

Öğretim elemanlarının uzaktan eğitime bakışlarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçekteki maddelere ait görüşleri arit-

metik ortalamaya göre en yüksekte en düşüğe doğru olacak şekilde sıralanarak Tablo 2’de verilmiştir.

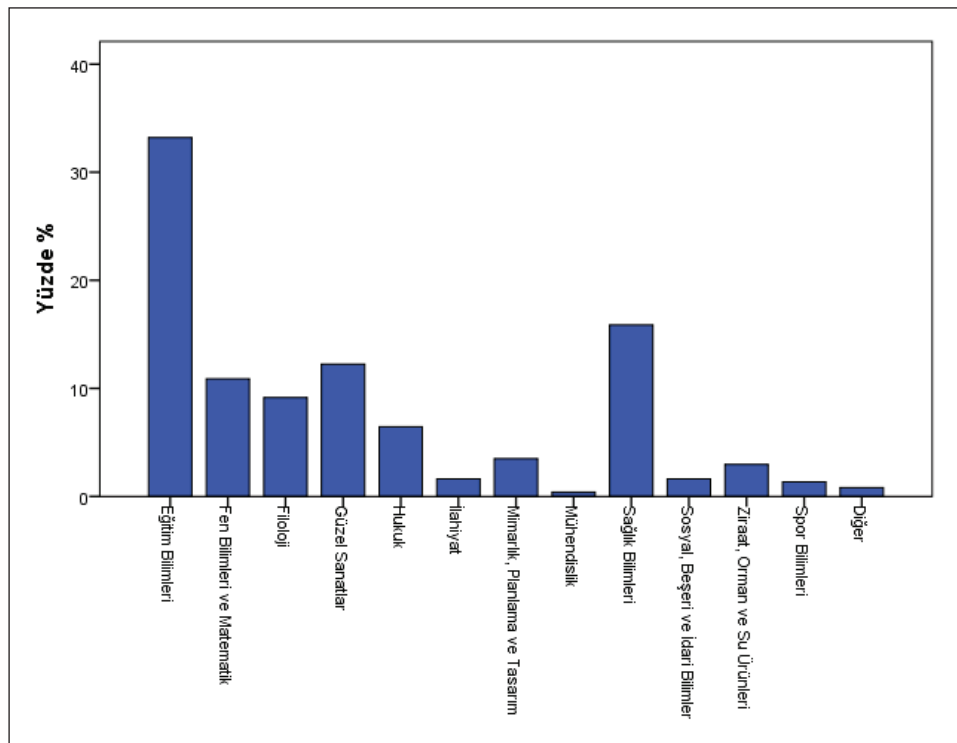
Tablo 2’de görüldüğü üzere uzaktan eğitimin basılı ders materyalleriyle desteklenmesi tüm öğretim elemanları tarafından en fazla kabul gören madde olarak karşımıza çıkmaktadır (=4,43, ss=0,88). Covid 19 pandemisi sürecinde üniversitelerde uzaktan eğitime geçilmiş olmasının olumlu bulunması en yüksek ortalamaya sahip 2. ifade olmakla beraber (=3,96, ss=1,19), uzaktan eğitimin öğrencilerin sosyalleşmesi üzerinde olumsuz etkileri olacağı da en yüksek ortalamaya sahip 3. ifade (=3,91,

ss=1,21) olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra ölçme değerlendirme konusunda (=2,34, ss=1,19) ve özellikle uygulamalı dersler (=1,68, ss=0,94) başta olmak üzere tüm derslerin yüz yüze eğitimdeki kadar verimli olduğunda dair (=2,15, ss=1,21) ifadelerin olumsuz tarafta öne çıktığı görülmektedir.

Öğretim elemanlarının çeşitli değişkenler açısından uzaktan eğitim ile algılarının ölçülmesinde t-testi ve ANOVA testlerinden faydalanılmıştır. Konuyla ilgili önemli bulgular aşağıdaki kısımda özetlenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Verileri

Cinsiyet	n	Kadın	Erkek				
		%	%				
Yaş	n	30 ve altı	31-40 arası	41-50 arası	51-60 arası	61 ve üstü	
		%	%	%	%	%	
Unvan	n	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Dr. Öğ. Üy.	Dr. Öğr. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Arş. Gör.
		%	%	%	%	%	%
Ders verme tecrübesi	n	5 yıldan az	6-10 yıl	11-15 yıl	16-20 yıl	21 yıl üstü	
		%	%	%	%	%	
Uzaktan eğitim tecrübesi	n	Var	Yok				
		%	%				

Şekil 1: Öğretim elemanlarının ders verdikleri alanlara göre dağılımı.

Tablo 2: Ölçekteki Maddelere Ait Puanların Ortalama ve Standart Sapma Verileri (n=744)

Madde	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart sapma (ss)
Uzaktan eğitim dersleri basılı materyallerle (kitap, ders notu vb.) desteklenmelidir.	4,43	0,88
Covid-19 sürecinde üniversitemizin uzaktan eğitime geçmiş olmasını olumlu buluyorum.	3,96	1,19
Uzaktan eğitim öğrencilerin sosyalleşmesini olumsuz etkiler.	3,91	1,21
Covid-19 sürecinin etkileri geçse bile uzaktan eğitimin yaygınlaşacağını düşünüyorum.	3,73	1,14
Uzaktan eğitim teorik dersler için uygundur.	3,69	1,21
Uzaktan eğitim uygun altyapı sağlandığında fırsat eşitsizliğini azaltır.	3,66	1,21
Uzaktan eğitim öğrencilerin gelecekte ihtiyaç duyacakları uzaktan çalışma pratiğine katkı sağlar.	3,45	1,20
Mecbur kalınmadıkça uzaktan eğitime karşıyım.	3,39	1,41
Uzaktan eğitim zaman konusundaki esnekliği nedeniyle öğrencinin kendini farklı alanlarda yetiştirmesine imkân tanır.	3,26	1,22
Uzaktan eğitimin lisansüstü dersler için daha uygun olduğunu düşünüyorum.	3,31	1,25
Bu süreç herkese açık online eğitim platformlarına içerik yükleme konusunda beni cesaretlendirdi.	3,19	1,23
Verdiğim derslerin genel olarak uzaktan eğitime uygun olduğunu düşünüyorum.	2,97	1,32
Uzaktan eğitime geçiş sürecinin öğretim kapasitemi geliştirdiğini düşünüyorum.	2,84	1,30
Covid-19 süreci bittikten sonra da uzaktan eğitimi kullanmak isterim.	2,79	1,38
Uzaktan eğitim öğrencilerin sorumluluk bilincini arttırmaya katkı sağlar.	2,59	1,18
Uzaktan eğitimle ders anlatmak beni daha özgür hissettirdi.	2,53	1,25
Uzaktan eğitime uyum sağlama konusunda zorlandım.	2,37	1,21
Uzaktan eğitim sistemlerinde öğrenci başarısının ölçüm ve değerlendirmesi sağlıklı şekilde yapılabilir.	2,34	1,19
Uzaktan eğitimde verilen derslerin yüz yüze eğitimdeki kadar verimli olduğunu düşünüyorum.	2,15	1,21
Uzaktan eğitim uygulamalı dersler için uygundur.	1,68	0,94

Tablo 3: Uzaktan Eğitim Tecrübesi ile Uzaktan Eğitime Uyum Sağlama İlişkisi

Uzaktan eğitim tecrübesi		Ort.	t	p
Uzaktan eğitime uyum sağlama konusunda zorlandım.	Var Yok	(n=154) (n=590)	2,14 2,43	-2,781 0,006*

*p<0,01.

Daha Önceden Uzaktan Eğitim Vermiş Olma ile Uzaktan Eğitim Algılarının İncelenmesi

Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim verme tecrübesine sahip olma durumları ile uzaktan eğitime uyum algıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı t-testi ile incelenmiştir. Tablo 3’de verilen sonuçlardan görüldüğü üzere, 0,01 anlamlılık düzeyinde bu iki grup arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüş ve uzaktan eğitim tecrübesine sahip olmayan grubun, tecrübeli gruba göre pandemi sürecinde yürütülen uzaktan eğitimde daha fazla zorlandığı görülmüştür.

Üniversite Türüne Göre Uzaktan Eğitime Bakış Farklılıklarının İncelenmesi

Öğretim elemanlarının devlet üniversitesi ya da vakıf üniversitesinde çalışma durumları ile uzaktan eğitim algıları arasında

anlamlı farklılıklar olup olmadığı t-testi ile incelenmiştir. Tablo 4’de verilmiş olan maddelerde üniversite türüne göre anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu veriler ışığında yapılan değerlendirmeye göre vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yaklaşımlarının devlet üniversitesi öğretim elemanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha olumlu olduğu görülmektedir. Yapılan değerlendirmelerde öğrencilerin sahip olduğu imkânların homojen olmaması, üniversitelerin teknolojik altyapı imkânları, öğretim elemanlarının eğitim sistemine ya da değişime bakışları konusundaki farklılaşmalar gibi çok sayıda faktörün etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yaşa Göre Uzaktan Eğitim Bakış Açılarının İncelenmesi

Farklı jenerasyonların algıları arasındaki farklılıklarının ve bunun teknoloji kullanımına yansımaları birçok araştırmada ele

Tablo 4: Üniversite Türüne Göre Uzaktan Eğitime Bakış Farklılıkları

Uzaktan Eğitime Bakış Farklılıkları	Üniversite türü	n	Ort.	t	p
Uzaktan eğitim öğrencilerin sorumluluk bilincini artırmaya katkı sağlar.	Devlet Vakıf	629 115	2,50 3,07	-4,94	<0,001**
Uzaktan eğitim öğrencilerin gelecekte ihtiyaç duyacakları uzaktan çalışma pratiğine katkı sağlar.	Devlet Vakıf	629 115	3,39 3,81	-3,98	0,00**
Uzaktan eğitim zaman konusundaki esnekliği nedeniyle öğrencinin kendini farklı alanlarda yetiştirmesine imkân tanır.	Devlet Vakıf	629 115	3,21 3,53	-2,97	0,003**
Uzaktan eğitim öğrencilerin sosyalleşmesini olumsuz etkiler.	Devlet Vakıf	629 115	3,86 4,14	-2,58	0,011*
Uzaktan eğitim sistemlerinde öğrenci başarısının ölçüm ve değerlendirmesi sağlıklı şekilde yapılabilir	Devlet Vakıf	629 115	2,26 2,74	-3,99	0,000**
Uzaktan eğitim uygulamalı dersler için uygundur.	Devlet Vakıf	629 115	1,63 1,93	-3,19	0,001**
Verdiğim derslerin genel olarak uzaktan eğitime uygun olduğunu düşünüyorum.	Devlet Vakıf	629 115	2,90 3,34	-3,64	<0,001**
Uzaktan eğitimin lisansüstü dersler için daha uygun olduğunu düşünüyorum.	Devlet Vakıf	629 115	3,26 3,58	-2,89	0,004**
Uzaktan eğitimde verilen derslerin yüz yüze eğitimdeki kadar verimli olduğunu düşünüyorum.	Devlet Vakıf	629 115	2,07 2,60	-4,35	<0,001**
Uzaktan eğitimle ders anlatmak beni daha özgür hissettirdi.	Devlet Vakıf	629 115	2,48 2,82	-2,90	0,004**
Mecbur kalmadıkça uzaktan eğitime karşıyım.	Devlet Vakıf	629 115	3,44 3,11	2,288	0,022*
Covid-19 süreci bittikten sonra da uzaktan eğitimi kullanmak isterim.	Devlet Vakıf	629 115	2,71 3,23	-4,106	<0,001**
Covid-19 sürecinin etkileri geçse bile uzaktan eğitimin yaygınlaşacağını düşünüyorum.	Devlet Vakıf	629 115	3,68 4,01	-3,026	0,003**
Uzaktan eğitime geçiş sürecinin öğretim kapasitemi geliştirdiğini düşünüyorum.	Devlet Vakıf	629 115	2,76 3,31	-4,28	<0,001**
Bu süreç herkese açık online eğitim platformlarına içerik yükleme konusunda beni cesaretlendirdi.	Devlet Vakıf	629 115	3,13 3,51	-3,09	0,002**
Covid-19 sürecinde üniversitemizin uzaktan eğitime geçmiş olmasını olumlu buluyorum.	Devlet Vakıf	629 115	3,87 4,41	-5,80	<0,001**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.

alınmış bir konudur (Reeves, 2007; Bailey & Ngwenyama, 2010; Lisenbee, 2016). Bilgi teknolojilerinin yoğun kullanıldığı uzaktan eğitim süreçlerinde de ilgili farklılaşmanın yaşanabileceği beklentisi ile öğretim elemanlarının uzaktan eğitim algılarının yaşlarına göre bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA analizi ile incelenmiş ve yaşa göre anlamlı farklılıklar bulunan maddeler Tablo 5’de verilmiştir.

Farklılıkların hangi gruplar arasında ortaya çıktığı Post-Hoc analizleri ile incelenmiştir. Yapılan incelemede 30 yaş altı ile 51-60 yaş arasındaki öğretim elemanlarının Tablo 5’de verilen ifadelerle ilgili düşünceleri arasında anlamlı farklılaşmanın

olduğu tespit edilmiştir. 51-60 yaş arası öğretim elemanlarının 30 yaş altındaki öğretim elemanlarına nazaran uzaktan eğitime mecbur kalmadıkça karşı oldukları görülmektedir. 30 yaş altı öğretim elemanları uzaktan eğitime geçişin öğretim kapasitesini geliştirdiğini düşünmektedir. 51-60 yaş arası öğretim elemanlarına göre uzaktan eğitim öğrencilerin sosyalleşmesini olumsuz etkilemektedir. 30 yaş altındaki öğretim elemanları bu yargıya nispeten daha az katılmaktadırlar.

Genel Bulgular

Anket formunun sonunda öğretim elemanlarından süreç ile ilgili düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Anketi dolduran

Tablo 5: Yaşa Göre Uzaktan Eğitim Bakış Farklılıkları

	f	p
Uzaktan eğitim öğrencilerin sosyalleşmesini olumsuz etkiler.	3,255	0,012*
Mecbur kalınmadıkça uzaktan eğitime karşıyım.	4,678	0,001**
Uzaktan eğitime geçiş sürecinin öğretim kapasitemi geliştirdiğini düşünüyorum.	3,884	0,004**

* $p<0,05$, ** $p<0,01$.**Tablo 6:** Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretim Elemanları Tarafından Sistem-Öğretim Elemanı-Öğrenci Ekseninde Olumsuz Bulunan Yönler

Öğretim Elemanları Tarafından "Olumsuz" Olarak Nitelendirilen Hususlar		
Sistem Ekseninde	Öğretim Elemanı Ekseninde	Öğrenci Ekseninde
<ul style="list-style-type: none"> Teknik aksaklıklar, bağlantı kopmaları Üniversitelerin uzaktan eğitim ile ilgili altyapı ve kapasite sorunları Ölçme değerlendirmenin sağlıklı yapılamaması Sınav güvenliği ile ilgili olumsuzluklar Özellikle vakıf üniversitelerinde uzaktan eğitime geçişle işsizliğin artabileceği ve kadro açılmama gibi sıkıntılar yaşanabileceği düşüncesi. Kullanılan materyallerin fikri telif hakları Ders ortamının kişilerin özel mekânına taşınması Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Veteriner hekimlik, Spor Bilimleri, Sosyal Hizmetler, Yabancı dil, Müzik gibi alanlarında uygun olmaması Uygulamalı derslere uygun olmaması Sayısal derslere uygun olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> Öğretim üyelerinin iş yükünde artış Öğrencilerin öğretim üleriyle her an irtibatla olabilmesi neticesinde öğretim üyelerinin bilimsel çalışmalara odaklanmasındaki zorluklar. Öğretim elemanlarının uzaktan eğitime adaptasyon sorunu Çocuklu akademisyenlerin yaşadıkları zorluklar Derslerin kayıt altına alınması nedeniyle öğretim elemanları üzerindeki baskı Tüm dijital iletişim kanallarından iletişim kurulması nedeniyle uygunsuz saatlerde mesajlaşmalar Öğretim üyesinin yüz yüze öğrenmede daha güçlü olan öğrenciye ilham verme, yönlendirme, akademik etkileme gücünün ortadan kalkması 	<ul style="list-style-type: none"> Bilgisayar ve internet erişimi ile ilgili sorunlar Öğrencilerin maddi olanaklarından kaynaklanan, ders takip ortamı ile ilgili sıkıntılar Sürecin öğrencilerin sosyalleşmesi üzerine olumsuz etkileri Öğrenci ödevlerinde kopya/intihal sorunları Öğrencilerdeki motivasyon eksikliği nedeniyle yaşanan olumsuzluklar. Öğrencide sürece adaptasyon sorunu Öğrenciler arasında sorumluluk bilinci farklılıkları Canlı derse katılım bilincinin düşük olması Öğrencilerle iletişimde yaşanan sıkıntılar Öğrencilerde deneyim/yetenlik kazanamama sorunu Engelli öğrencilerin ders takibinde yaşadıkları sorunlar Fiziksel/deneysel algının güçlendirilememesi Sözlü ve beden dilini kullanarak sunum yapma becerisinin zayıflaması

744 öğretim elemanının 249'u ilgili kısımda açık uçlu olarak düşüncelerini belirtmiştir. Konuyla ilgili öne çıkan tespitler 'sistem' (altyapı dâhil olmak üzere uzaktan eğitimin yürütüldüğü sistem), 'öğretim elemanı' ve 'öğrenci' ekseninde; olumsuz, olumlu ve öneri kategorileri altında derlenerek Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8'de sunulmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

Covid-19 virüsünün bir pandemiye neden olmasıyla hayatımıza "yeni normal" olarak belirtilen bir kavram girmiştir. Ekonomiden yerel yönetime, hizmet sektöründen eğitim sistemine kadar hemen her alandaki oyuncular, pandemi ile yeniden şekillenen dünyaya, başka bir ifadeyle yeni normale adaptasyon süreçlerini ve dijitalleşmeyi gündemlerine almak durumunda kalmışlardır (Ateljevic, 2020; Cahapay, 2020; Martin vd., 2012; Skulmowski & Rey, 2020). Bu hızlı dönüşüm süreci beraberinde bazı sorunları aynı zamanda da önemli fırsatları getirmektedir. Bu çalışma vesilesiyle 'acil' uzaktan eğitime geçiş sürecine

farklı illerden, üniversitelerden ve disiplinlerden öğretim üyelerinin görüşlerinin derlenerek yükseköğretim sisteminin yeni normale uyum süreci için katkı veren bir doküman oluşturmak hedeflenmiştir.

Pandemi sürecindeki dönüşüme şahitlik eden ve bu çalışmaya anket yoluyla katılan 84 farklı üniversiteden 744 öğretim elemanının büyük çoğunluğunun da hemfikir olduğu üzere üniversitelerin hızlı bir kararla uzaktan eğitime geçmeleri ve eğitimin kesintiye uğramaması olumlu karşılanmıştır. Genel olarak bir uyum zorluğu yaşandığı dile getirilmiş olsa da Covid-19 süreci geçse bile uzaktan eğitimin yaygınlaşacağı kanısı hâkimdir. Buna rağmen pandemi sonrası uzaktan eğitimi kullanmayacağı görüşünün ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Uzaktan eğitimle ilgili en çok dile getirilen sorun, öğrencilerin internete ve uzaktan eğitim için gerekli olan donanıma erişim imkanlarının farklılaştığı ve bunun neden olduğu fırsat eşitsizliği olmuştur. Nitekim Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT)

Tablo 7: Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretim Elemanları Tarafından Sistem-Öğretim Elemanı-Öğrenci Ekseninde Olumlu Bulunan Yönler

Öğretim Elemanları Tarafından “Olumlu” Olarak Nitelendirilen Hususlar		
Sistem Ekseninde	Öğretim Elemanı Ekseninde	Öğrenci Ekseninde
<ul style="list-style-type: none"> Pandemi sürecinde uzaktan eğitim hızla geçilmesi sonucu eğitimin kesintiye uğramaması Edinilen uzaktan eğitim tecrübesinin pandemi sonrasında da kullanılacak olması Üniversitelerin uzaktan eğitim altyapılarını geliştirmeleri 	<ul style="list-style-type: none"> Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerine aşinalıklarının artmış olması Öğretim üyelerinin yeni ve farklı bilgisayar uygulamalarını ve donanım kullanımını öğrenmeleri Öğretim üyelerinin dersle ilgili yeni hazırlıklar yapmaları, ders notlarını güncellemeleri Video çekme, video hazırlama, video montajı, farklı platformlardan canlı yayın yapma gibi uygulamaların öğrenilmiş olması Sistemin başarılı olması durumunda akademisyenlerin esnek çalışma ile akademik çalışmalara daha fazla vakit ayırabilme imkânına kavuşabilmeleri 	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencinin dijital teknoloji kullanım yetkinliğinin artması Bireysel motivasyonun öneminin anlaşılması

Tablo 8: Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretim Elemanları Tarafından Sistem-Öğretim Elemanı-Öğrenci Ekseninde Öneriler

Öğretim Elemanları Önerileri		
Sistem Ekseninde	Öğretim Elemanı Ekseninde	Öğrenci Ekseninde
<ul style="list-style-type: none"> Dersler uzaktan olsa bile sınavlar yüz yüze yapılmalıdır Zoom, Skype gibi bir Türk yapımı program geliştirilebilir. Yüz yüze ve uzaktan eğitim birlikte kullanılabilir, yüz yüze eğitim dijital imkanlarla desteklenebilir Kurum desteğiyle videoların İngilizce formatları oluşturulabilir ve engelliler için uyumlu hale getirilebilir Teorik derslerin online verilmesi yoluyla binalardaki elektrik, su, personel gibi giderlerin azalması sonucunda oluşacak tasarruf, laboratuvar gibi uygulama sınıflarına aktarılabilir Öğretim üyesi veya elemanı eksikliği duyulan bölümlerde okuyan öğrenciler için, başka üniversitedeki hocalarla ders yapılabilir Ülkemizde bazı önemli çalışmalara imza atmış hocalarının tecrübelerini öğrencilerle veya öğretim elemanlarıyla paylaşmak için uzaktan eğitim altyapısı kullanılabilir Güçlü bir ağ yapılanmasıyla “sınıf merkezli” senkron ders uygulaması alternatif olabilir Canlı veya senkron ders uygulamalarına katılımı artıran bir devam ölçütü olmalıdır Uzaktan eğitime ilişkin standart ve bütünlüğü yakalayacak bir yapı kurgulanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> İsteyen Öğretim üyeleri pandemi sürecinden sonra da uzaktan ders verebilmelidir Kalabalık sınıflarda yüz yüze yerine uzaktan eğitime geçilebilir Öğretim elemanlarının bilgisayar ve iletişim teknolojileri becerileri desteklenmelidir 	<ul style="list-style-type: none"> Zaman kazancı ve teknolojik ve dijital platformların kullanım yeteneğini arttırsada, gençlerin sosyal gelişimi, sorumluluk bilinci, çalışma disiplini, yaşamın ciddiyetini algılama düzeyi, araştırma ve geliştirme yetisi açısından yüz yüze eğitim devam etmelidir Uzaktan eğitim konusunda öğrencilere eğitim verilmelidir Maddi yönden sorun yaşayan öğrencilerin uzaktan eğitim materyal ihtiyaçları desteklenmelidir. Öğrenciler yaşadıkları illerdeki üniversite imkânlarından ve bölüm hocalarından yararlanabilmelidir Öğrencilerin teknolojiye olan ilgi ve becerisi yüksek olmasına rağmen (akıllı telefonların yaygın kullanımı gibi) bu becerilerini ödevlere yansıtamadıkları görülmektedir. İnternette yer alan bilgileri sentezleyip ödevlerini başarılı bir şekilde yapamadıkları tecrübe edilmiştir. Bu nedenle bütün üniversitelerde Temel Bilgi Teknolojileri Kullanımı dersi zorunlu olmalı ve içeriği günümüze göre yeniden yapılandırılmalıdır

Kullanım Araştırması'na göre evden internete erişim imkânı %90,7 olsa da, uzaktan eğitimin yüksek kapasitede veri kullanım ihtiyacı ve bunun maddi karşılığı, ekonomik durumu uygun olmayan öğrenciler için dezavantajlı bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı istatistiklerine göre masaüstü bilgisayar %16,7, taşınabilir (dizüstü) bilgisayar %36,4, tablet %22, cep telefonu/akıllı telefonu %99,4 düzeyindedir (TÜİK,2020). Kişilerin telefonla kullanabilecekleri becerilerin sınırlılığı göz önüne alındığında öğrencilerin ders izleme, araştırma yapma ve ödev hazırlama konusunda uygun eğitim teknolojilerine erişimlerinin sınırlı kaldığı söylenebilir. Ancak uygun altyapı sağlanırsa uzaktan eğitim, katılımcılar tarafından fırsat eşitsizliğini azaltıcı bir araç olarak görülmektedir.

Katılımcıların genel eğilimi, eğitimin yüz yüze yapılmasının uzaktan eğitime göre daha verimli olduğu yönündedir. Ayrıca ölçme ve değerlendirme sürecinin uzaktan sağlıklı yapılamadığı görüşü hâkimdir. Araştırmada öne çıkan hususlardan birisi de uygulama ağırlıklı müfredata sahip disiplinlerde uzaktan eğitime bakışın olumsuz olmasıdır. Ankette özellikle sağlık ve güzel sanatlar alanlarında uzaktan eğitimin sorunlarından yoğun olarak bahsedildiği görülmüştür.

Ankete katılımcılarının eğilimi, uzaktan eğitimin öğrencilerin gelecekte ihtiyaç duyacakları uzaktan çalışma pratiğine katkı sunacağı yönündedir. Ayrıca sunulan zaman esnekliğinin öğrenciye kendisini farklı alanlarda yetiştirmesi için imkân tanıyacağı da ağırlıklı olarak dile getirilmiştir. Bununla birlikte kampüs yaşamından uzak olarak devam eden sürecin öğrencinin sosyalleşmesine olumsuz etkisi olacağı da öne çıkan ifadelerden birisi olmuştur.

Ankette açık uçlu olarak sorulan ve öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini dile getirmeleri istenen soruya oldukça değerli ve katkı veren cevaplar alınmıştır. İfade edilen hususların adeta yaşanan sürecin bir röntgenini çektiği gözlemlenmiş ve önemine binaen çalışma kapsamında ayrı bir bölüm olarak derlenmiştir.

Elde edilen tüm veriler birlikte değerlendirildiğinde pandemi nedeniyle zorunlu olarak geçilen uzaktan eğitim sürecinin eğitim yapısının yeniden değerlendirilmesi, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin kendilerini sorgulamaları, onlarca yıl alacak dijitalleşme çalışmalarının birkaç ay içerisinde hayata geçmesi gibi ana çıktılarının olduğu görülmektedir. Pandemi sürecinde edinilen bu eşsiz tecrübeyi kullanmak ya da kullanmamak tercihi, yükseköğretim sisteminin geleceği açısından son derece önemlidir. Eğitim sistemi, pandemi nedeniyle zor şartlarda yürütülen, diğer taraftan da yoğun şekilde her konunun sorgulandığı bir süreç yaşamaktadır. Bilindiği gibi gelişmenin yolu sorgulamaktan ve paylaşılan fikirlerin ortak akılla atılacak adımlarla desteklenmesinden geçmektedir. Bu sürecin yükseköğretimin niteliğini artıracak kararlarla desteklenmesi, gelecek nesillerin çok daha yetkin bireyler olarak mezun olmalarına olanak sağlayacaktır.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının %80'i pandemi süreci öncesinde uzaktan eğitim tecrübesine sahip olmadıklarını

belirmişlerdir. Dolayısıyla yapılan değerlendirmeler yeni deneyimlenen bir sistemin sancılarını da barındırmaktadır. Mevcut durumda ise ülkemizde neredeyse tüm öğretim elemanları uzaktan eğitimi tecrübe etmiş durumdadırlar. İlerleyen dönemde, 'sistem', 'öğretim elemanı' ve 'öğrenci' düzeyinde kazanılmış olan uzaktan eğitim deneyiminin yüz yüze eğitim kalitesine ne ölçüde yansıdığını incelemenin de yaşanan sürecin çıktılarını ölçmek anlamında faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Agarwal, S., & Kaushik, J.S. (2020). Student's perception of online learning during covid pandemic. *The Indian Journal of Pediatrics*, 87(7), 554.
- Ağır, F., Gür, H., & Okçu, A. (2007). Uzaktan eğitime karşı tutum ölçeği geliştirmesine yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 127-139.
- Aktaş, Ö., Büyüktaş, B., Gülle, M. & Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Ateljjevic, I. (2020). Transforming the (tourism) world for good and (re)generating the potential 'new normal.' *Tourism Geographies*, 22(3), 467-475.
- Bailey, A., & Ngwenyama, O. (2010). Bridging the generation gap in ICT use: Interrogating identity, technology and interactions in community telecenters. *Information Technology for Development*, 16(1), 62-82.
- Barış, M. F., & Çankaya, P. (2016). Akademik personelin uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 399-413.
- Bayrak, M., Aydemir, M., & Karaman, S. (2017). An investigation of the learning styles and the satisfaction levels of the distance education students. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(1), 231-263.
- Borza, M., & Park, J. O. (2020). Facing the university environment with covid-19 pandemic: A comparative analysis between romania and south korea. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 34-38.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-6.
- Cahapay, M. B. (2020). Rethinking education in the new normal post-Covid-19 era: A curriculum studies perspective. *Aquademia*, 4(2), ep20018.
- Caner, M., Asma, B., & Sert Aktuğ, C. (2019). Inquiring massive open online courses (MOOCs) through the lens of students. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 453-470.
- Casey, D.M. (2008). A Journey to legitimacy: the historical development of distance education through technology, *TechTrends*, 52(2), 45-51.

- Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2013). Analysis of teachers' approaches to distance education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 83, 388-392.
- Dushkevych, M., Barabashchuk, H. & Hutsuliak, N. (2020). Peculiarities of student distance learning in emergency situation condition. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 71-77.
- Etilioğlu, M. & Tekin, M. (2020). Elektronik öğrenmede öğrenci tutum ve akademik başarı arasındaki ilişkide öğrenci merak ve kaygısının aracılık rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 34-48.
- Felea, M., Albăstroi, I., Vasiliu, C., & Georgescu, B. (2018). E-Learning in higher education: Exploratory survey among Romanian students, The 14th International Scientific Conference eLearning and Software for Education Bucharest, April 19-20, 157-162.
- Guadix, S. W., Winston, G. M., Chae, J. K., Haghdel, A., Chen, J., Younus, I., Radwanski, R., Greenfield, J. P., & Pannullo, S. C. (2020). Medical student concerns relating to neurosurgery education during Covid-19. *World Neurosurgery*, 139, 836-847.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*, 27, 1-15.
- Ja'ashan, M. M. N. H. (2020). The challenges and prospects of using e-learning among EFL students in Bisha University. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 11(1), 124-137.
- Karadağ, E. & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karatepe, F., Küçükgençay, N., & Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan e eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (IJSHSR)*, 7(53), 1262-1274.
- Kaya, M., Çitil Akyol, C., Özbek, R., & Pepeler, E. (2017). Lisansüstü eğitim programlarında 'uzaktan eğitim uygulamasına' yönelik 'eğitim bilimleri bölümü' akademisyenlerinin görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(64), 1616-1627.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Kıralı, F. N., & Alcı, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısına ilişkin görüşleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 30, 55-83.
- Kışla, T. (2016). Uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 258-271.
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Lisenbee, P. S. (2016). Generation gap between students' needs and teachers' use of technology in classrooms. *Journal of Literacy and Technology*, 17(3), 99-123.
- Machynska, N. & Dzikovska, M. (2020). Challenges to manage the educational process in the HEI during the Pandemic. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 92-99.
- Martin, L. L., Levey, R., & Cawley, J. (2012). The "New Normal" for Local Government. *State and Local Government Review*, 44(1), 17-28.
- Mavi, D., & Erçağ, E. (2020). Analysis of the attitudes and the readiness of maker teachers towards elearning, with use of several variables. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 7(2), 684-710.
- Metin, A. E., Karaman, A., & Aksoy Şaştım, Y. (2017). Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine bakış açısı ve uzaktan eğitim İngilizce dersinin verimliliğinin değerlendirilmesi: Banaz Meslek Yüksekokulu. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Karabük Üniversitesi*, 7(2), 640-652.
- Moore, M. G. & Kearsley, G. (2011). Distance education: A system view of learning. Cengage Learning, USA: Wadsworth.
- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N. F., & Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Karabük Üniversitesi*, 6(2), 592-605.
- Potcovaru, A. M. (2018). Using the methods of e-learning in educational system. The 14th International Scientific Conference eLearning and Software for Education Bucharest, April 19-20, 208-215.
- Prokopenko, I., & Berezhna, S. (2020). Higher education institutions in Ukraine during the coronavirus, or covid-19, outbreak: new challenges vs new opportunities. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 130-135.
- Rebukha, L., & Polishchuk, V. (2020). Ukrainian society and covid-19: the influence of the pandemic on educational processes in higher school. *Postmodern Openings*, 11(2), 120-127.
- Reeves, T. C. (2007). Do generational differences matter in instructional design. *Handbook of Research on Educational Communications and Technology*, 1-25.
- Roy, H., Ray, K., Saha, S., & Ghosal, A. K. (2020). A study on students' perceptions for online zoom-app based flipped class sessions on anatomy organised during the lockdown period of Covid-19 epoch. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 14(6), 1-5.
- Saienko, N., & Chugai, O. (2020). Quarantine: teaching English from home with google classroom, classtime and quizlet. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 151-156.
- Schlesselman, L. S. (2020). Perspective from a teaching and learning center during emergency remote teaching. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 84(8), 1042-1044.
- Serçemeli, M. & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Sciences Academic Researches*, 4(1), 40-53.
- Skulmowski, A., & Rey, G. D. (2020). COVID-19 as an accelerator for digitalization at a German university: Establishing hybrid campuses in times of crisis. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(3), 212-216.
- Simonson, M., Zvacek, S. M., & Smaldino, S. (2019). Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education 7th Edition. IAP.

- Snoussi, T. & Radwan, A. F. (2020). Distance e-learning (DEL) and communication studies during Covid-19 pandemic. *Utopía y Praxis Latinoamericana*, 25(10), 253-270.
- Terenko, O. & Ogienko, O. (2020). How to teach pedagogy courses online at university in Covid-19 pandemic: search for answers. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1), 173-179.
- TUİK (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- UNESCO (2021). School closures caused by Coronavirus (Covid-19). Erişim adresi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNICEF (2021). UNICEF and Microsoft launch global learning platform to help address COVID-19 education crisis. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-and-microsoft-launch-global-learning-platform-help-address-covid-19-education>
- Usta İ., Uysal, Ö., & Okur, M.R. (2016). Çevrimici öğrenme tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2215-2222.
- WHO (2021). Timeline: WHO's Covid-19 response, Erişim adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline>
- Yamane, T. (2001). Temel Örneklem Yöntemleri (A. Esin, M. A. Bakır, C. & A. E. Gürbüzsel, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- YÖK (2020). YÖK Üniversitelerimizdeki Uzaktan Öğretimin Bir Aylık Fotoğrafını Çekti. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx>
- YÖKAK (2020). Yükseköğretimde uzaktan eğitim ve kalite güvencesi sistemi. Erişim adresi: <https://portal.yokak.gov.tr/makale/uzaktan-egitim-ve-kalite-guvence-sistemi>